

Betekenisvol lees- en schrijfonderwijs in groep 1, 2 en 3

1. Inleiding

De magie van het leren lezen is voor veel kinderen een gebeurtenis die plaatsvindt in groep 3. Hoe dat lezen precies tot stand komt, is iets wat voor velen ongrijpbaar is. Er is een groot aanbod aan methoden en materialen die ondersteuning bieden bij dit proces en waar veel scholen ook dankbaar gebruik van maken. Of moeten we dit anders zien? Het leesplezier is op veel Nederlandse scholen tot een dieptepunt gezakt. En ook wereldwijd heeft het onderwijs het zwaar om taal en leesonderwijs te laten slagen (Chou, Cheng & Cheng 2016).

Hoe kan dat, als er gewerkt wordt met de mooiste materialen, met verfijnde technieken en met de mooiste digibordsoftware? Het knelpunt lijkt volgens Smits & Van Koeven (2016) te zitten in ons gefragmenteerde onderwijs, waarin diepgang, het leg-

gen van verbanden en het actief denken ondergeschikt zijn geraakt aan de methodelessen. Goed taalonderwijs moet betekenisvol zijn. Dat houdt in dat het gericht is op brede persoonsvorming van de leerlingen en dat de ontwikkeling duurzaam is. Dat leidt tot rijke verbindingen in de hersenen (Smits & van Koeven 2016). Om dat te kunnen bereiken, is werken met multiperspectivische thema's erg zinvol. Thema's waarbij vanuit verschillende perspectieven gekeken kan worden, waar dilemma's over bestaan, die steeds weer het denken stimuleren en die van nature leiden tot discussie en hogere-orde-denken zijn een krachtig uitgangspunt voor rijk en betekenisvol onderwijs (Smits & van Koeven 2017). Door voor een langere periode samen met de leerlingen op verschillende manieren het thema te onderzoeken en er samen over na te denken komen er in de hersenen verbindingen tot stand die fundamenteel zijn voor begrip.

'Herhaald voorlezen', '*invented spelling*' en '*fingerpoint reading*' zijn drie voorbeelden van methodieken die een bijdrage kunnen leveren aan betekenisvol onderwijs.

2. Luisteren naar herhaald voorlezen

Het voorlezen heeft volgens Dickinson (in: McGee & Schickedanz 2007) het meest effect als leerlingen actief betrokken worden. Dat kan door vragen te beantwoorden, vragen te stellen en door voorspellingen te maken over het verhaal. Onderzoek van McGee & Schickedanz (2007) heeft uitgewezen dat effectieve lezers het verhaalprobleem snel traceren en er tijdens het lezen al actief over nadenken. Door vóór het voorlezen kort te vertellen waar het verhaal over gaat, zonder de clou weg te geven, bereid je de kinderen voor op het probleem in het verhaal en gaan ze erover nadenken. Andere voorbeelden van belangrijke aspecten rond voorlezen zijn volgens McGee & Schickedanz (2007) 'het kort bekijken van de *frontcover* alvorens te gaan voorlezen', 'belangrijke woorden uitleggen door ze op verschillende manieren aan te bieden' en 'het stellen van waarom-vragen na het voorlezen'. Wanneer het verhaal herhaald wordt gelezen kan de rol van de leerlingen steeds groter worden.

Voorlezen ondersteunt niet alleen de ontwikkeling van taalvaardigheid en geletterdheid, maar is ook van grote waarde voor de leesmotivatie en smaakontwikkeling (Hoffman 2011). Wanneer het herhaald voorlezen goed opgebouwd wordt, is dat van grote meerwaarde voor het gewone voorlezen.

3. *Invented spelling*, ook bij kleuters?

Volgens Gentry (2016) verloopt de spellingontwikkeling via vier fases. Het schrijven in de eerste fase wordt '*invented spelling*' genoemd: de leerling bedenkt zelf hoe hij een woord moet schrijven (Smits 2000). Beginnende schrijvers profiteren hiervan.

Wanneer *invented* spelling aangeboden wordt met de juiste instructie kan het leiden tot nadenken en toepassen van de spellende handeling. Daarnaast versterkt *invented* spelling de leesontwikkeling (Gentry 2016). De leerkracht kan *invented* spelling op veel verschillende manieren stimuleren. Bijvoorbeeld door te zorgen voor een uitnodigende schrijfhoek met voldoende schrijfmaterialen. Leerlingen kunnen gestimuleerd worden om te schrijven in andere hoeken, door ook daar schrijfmaterialen neer te leggen. Ook kan de leerkracht de leerlingen aanmoedigen om te gaan schrijven door het simultaan spreken en schrijven voor te doen. Door de inhoud van de boodschap centraal te stellen, leren leerlingen dat ze via schrijven informatie kunnen overbrengen (Smits & van Koeven 2017).

4. *Fingerpointreading*

‘*Fingerpointreading*’ is een manier om leerlingen de schrijf- en leeshandeling aan te leren. Daarnaast raken ze zich door *fingerpointreading* bewust van het alfabetisch systeem (Smits & Van Koeven 2017). Er wordt een zin uit een voor de leerlingen bekend verhaal genomen. Deze zin staat centraal in de les en wordt herhaaldelijk gelezen, gehakt, geplakt, gehusseld en geschreven. De leerkracht biedt ondersteuning door uiteindelijk alleen nog maar de beginletter van het woord te noemen. *Fingerpointreading* is een krachtig middel omdat leerlingen met een herkenbare, betekenisvolle zin werken. Ze ervaren het echte lezen en schrijven en kunnen, naarmate ze meer oefenen, steeds meer aan (Smits & van Koeven 2017).

Als in de groepen 1, 2 en 3 meer tijd en ruimte ingericht zou worden voor herhaald voorlezen, *invented* spelling en *fingerpointreading* kan het onderwijs een slag maken in het betekenisvol maken van het onderwijs. Wat zou dat veel kunnen betekenen voor ons taal- en leesonderwijs!

Referenties

- Chou, M., J. Cheng & Y. Cheng (2016). “Operating classroom aesthetic reading environment to raise children’s reading motivation”. In: *Universal Journal of Educational Research*, 4 (1), p. 81-97.
- Gentry, J. (2006). *Breaking the code. The new science of beginning reading and writing*. Portsmouth: Heinemann.
- Hoffman, J. (2011). “Constructing Meaning; interactive literary discussion in kindergarten read-alouds”. In: *The reading teacher*, 65 (3), p. 83-94.
- McGee, L. & J. Schickedanz (2007). “Repeated interactive read-alouds in preschool and kindergarten”. In: *International reading association*, 60 (8), p. 742-751.

- Smits, A. (2000). "Risicokleuters helpen lezen en spellen". In: *Tijdschrift voor Remedial Teaching*, 2000 (3), p. 24-28.
- Smits, A. & E. van Koeven (2016). "Denken over leren". In: *Geletterdheid en schoolsucces*. Online raadpleegbaar op: <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/search?q=denken+over+leren>.
- Smits, A. & E. van Koeven (2017). 'Uitgangspunten voor effectief onderwijs in beginnende geletterdheid'. Zwolle: Hogeschool Windesheim – Master Educational Needs.